

LIMBA ROMÂNĂ ÎN ȘCOLILE CU LIMBA DE PREDARE MAGHIARĂ

DE

G. SCRIDON și GH. BULGĂR

În patria noastră, printr-o justă politică națională, se sprijină în chip consecvent, pe baza deplinei egalități în drepturi, dezvoltarea culturii și a limbii minorităților naționale paralel cu studiul temeinic al limbii române ca limbă comună pentru toți cetățenii Republicii noastre.

« Cunoașterea limbii române este necesară pentru fiecare om al muncii din R.P.R. aparținând oricărei naționalități, pentru că ea ajută să se cimenteze și mai bine unitatea politică și socială a tuturor oamenilor muncii în țara noastră »¹. În vederea acestui scop, M.I. a elaborat numeroase manuale, metodici și un bogat material didactic, informativ, științific care să faciliteze învățarea limbii române.

În cele ce urmează ne propunem să analizăm pe scurt activitatea depusă în școlile cu limba de predare maghiară în ceea ce privește studiul limbii române. Vom porni de la programe și manuale, deci de la ceea ce se propune și ar trebui să se facă, la ceea ce s-a realizat, la ceea ce se vede și se poate constata mai ales în lumina examenelor de fine de an.

Trebuie să spunem de la început că atât în privința programelor, a manualelor și a metodicii de predare a limbii române, cât și a rezultatelor concrete obținute pînă acum, s-au realizat progrese serioase. Astfel putem înregistra succese însemnate la studiul limbii române dobîndite de numeroase școli din Cluj și de Liceul mixt maghiar din București.

În întocmirea programelor și a manualelor se vede preocuparea permanentă de a sistematiza materialul pe baze științifice și, în același timp, potrivit cu posibilitățile de înțelegere ale elevilor. Se trece însă prea ușor peste unele probleme

¹ « Programa de limba română clasele I—IV pentru școlile cu limba de predare a minorităților naționale », București, 1952.

esențiale, cum ar fi *metoda comparativă*, care trebuie să stea la baza studierii limbilor. Nu reiese suficient de clar că trebuie să pornim totdeauna de la materialul de limbă maternă cunoscut elevilor și să punem mereu în paralel atît faptele de limbă care pot fi analizate pe bază de analogie, cît și cele care pot fi adîncite prin contrast. « Studierea limbii romîne în aceste școli (ale minorităților naționale) trebuie să se sprijine pe cunoașterea limbii materne de către elevi și pe studiul comparativ al fenomenelor gramaticale ale ambelor limbi »¹.

Programele accentuează asupra faptului că vocabularul trebuie să constituie o preocupare de bază în predarea limbii: « Prima sarcină a profesorului de limbă romînă este *îmbogățirea vocabularului*, care servește ca material de construcție pentru limbă, așa cum ne învață tovarășul Stalin »². De fapt, tocmai în conformitate cu tezele staliniste se impune studiul temeinic al *fondului principal de cuvinte*, nu al vocabularului luat în întregimea lui. Studiul fondului principal de cuvinte și al gramaticii, care împreună alcătuiesc « esența specificului » unei limbi, trebuie adîncit cu toată seriozitatea, printr-o prelucrare metodică, continuă, bazată pe un material de fapte adecvat programului.

Din păcate, programele și manualele existente sînt uneori prea schematice și nu dau destule informații și material concret. În special programa claselor I-a—IV-a, pentru care nu există manuale, lasă pe seama învățătorului interpretarea problemelor de limbă, nu-i dă orientarea metodologică necesară și nici material suficient. Cadrele didactice sînt nevoia unor modele de lecții prelucrate și de schițe de plan și cer indicații precise asupra materialului de limbă care urmează să fie folosit în conversații. Pentru a suplini lipsa manualelor, credem că programa ar trebui dezvoltată și îmbogățită cu material concret. În special la clasele I—II, unde nu se editează manuale, programa trebuie să cuprindă, eventual lista de cuvinte, propoziții, expresii etc. Paralel cu reținerea cuvintelor din fondul principal, elevii trebuie să acorde atenție și regulilor elementare de gramatică și ortoepie specific limbii romîne, cum ar fi acordul, accentul sau pronunțarea anumitor sunete. Programa prevede însă 30—40 de ore pentru însușirea diferențelor dintre alfabetul nostru și cel maghiar (c = k; a = á; s = sz; ș = s etc.), ceea ce, categoric, e prea mult. În schimb se neglijează sunetele specifice limbii romîne (ă, î, ge, gi, ghe, ghi etc.), pe care elevii maghiari le învață destul de greu. Apoi unele formulări ale programei nu sînt tocmai juste: « Elevii vor întocmi *dicționare* cu cuvintele cele mai grele » (p. 23 programa claselor I—IV).

Credem că ar fi bine să se întocmească *programe speciale* pentru predarea limbii romîne în toate clasele școlilor maghiare, avînd în vedere specificul limbilor romînă și maghiară. Pentru clasele a V-a—a X-a, repartizarea liniară a materiei și dozarea ei în funcție de dificultăți constituie un considerabil progres.

¹ Hotărîrea sesiunii lărgite a Secției a VI-a (Știința limbii, literatură și arte) a Academiei R.P.R. (iulie 1951).

² M.I.P. Limba și literatura romînă, programa pentru școlile cu limba de predare a minorităților naționale, clasa a VIII-a—a XI-a.

În felul acesta și prin numărul sporit de ore se evită repetarea monotonă a problemelor și se adîncesc capitolele mai complicate. Nu înțelegem însă de ce programa de clasa a V-a prevede recapitularea cunoștințelor de morfologie și sintaxă însușite în clasele a III-a—a IV-a numai în 3 ore. În asemenea condiții, recapitularea se reduce la schematism și nu aduce nici un rezultat practic. Socotim de asemenea că nu e justă proporția orelor destinate diverselor capitole. Cele 18 ore consacrate verbului sînt insuficiente, mai ales în comparație cu numărul de ore destinate substantivului (12) și pronumelui (14).

Ministerul Învățămîntului trebuie să vegheze la aplicarea strictă și crearea a programelor și manualelor. Lucrurile însă nu stau totdeauna așa. De pildă, subiectele pentru lucrările scrise, trimise de minister, n-au fost totdeauna întocmite cu toată grija. S-au strecurat astfel probleme care nu sînt cuprinse în program. La clasa a X-a, bunăoară, unul din subiecte a fost « caracterizați personajul principal din Ciocoi vechi și noi » de N. Filimon, deși despre N. Filimon nu se învață nimic în școlile cu limba de predare maghiară. Alt exemplu, în chestionarul pentru examen, în clasa a VII-a a figurat și bucată « Ardealul » de N. Bălcescu, bucată care se găsește în manualul de clasa a V-a.

Trecînd la problema manualelor, semnalăm unele lipsuri care fac dificilă îndeplinirea sarcinilor de învățămînt. De pildă: a) manualele sînt prea voluminoase și prea grele, încît chiar cele mai bune cadre didactice, în clasele cele mai bune, nu pot preda tot materialul. Așa este bunăoară manualul pentru clasa a VII-a, care, de altfel, mai are o lipsă gravă prin faptul că exercițiile de gramatică nu corespund lecturii pentru care sînt prescrise; b) textele alese sînt prea grele, stilul e dificil, sînt prea multe cuvinte necunoscute. Așa e, de pildă, o parte din manualul pentru clasa a IV-a sau, în manualul pentru clasa a V-a, fragmentul din Vlahuță (p. 39); c) se acordă prea puțină atenție cultivării limbii literare; există prea multe bucăți improvizate și scrise într-un stil nu destul de îngrijit (mai ales în manualele pentru clasa a V-a și a VI-a). Semnalăm numai cîteva cazuri: *Mișu și Rodica duc caș la o mătușă. Mătușa e acasă. Mulțumește și spune: cașul e bun.* Succesiunea aceasta de propoziții ar putea fi stilizată așa: *duc caș unei mătuși. Mătușa este acasă: ea le mulțumește și le spune: cașul e bun* (manualul cl. a III-a, p. 21); sau: *Vîntul leagănă o cireașă* (p. 33), sau *zăpada acoperă (?) copacii*. Uneori vocabularul și metaforele sînt greu de înțeles de către elevi: *Plutomerul cu ochii injectați de ură* (manual cl. a V-a, p. 63); sau: *a pornit să cînte iară plugul pe ogor* (ibidem, p. 62). Se cuvine a acorda mai multă atenție transcrierii corecte a numelui scriitorilor: Petru Dumitriu, nu Petre Dumitriu (manual cl. a VI-a, p. 96). De asemenea, în explicațiile și în exercițiile date, timpurile verbale sînt folosite adesea arbitrar (vezi în același manual p. 97).

Pe de altă parte, nu este admisibil ca manualele care sînt puse în mîna elevilor pentru a-i învăța corect limba romînă să cuprindă greșeli de traducere din limba romînă în limba maghiară sau invers. Manualul de clasa a VII-a traduce pe a pîli prin magh. *elsápadni*, care înseamnă a deveni palid, pe cînd în fraza

din Creangă *bătea pământul sau perețele, sau vreun lemn de care mă păleam*, verbul *a păli* se traduce în magh. *megütni* « a se lovi », nu *elsápadni*.

Remedierea lipsurilor existente și revizuirea atentă a programelor și manualelor trebuie să preocupe în mod special forurile răspunzătoare de studiul limbii române în școlile minorităților naționale, pentru ca acest studiu să fie just orientat.

Analiza rezultatelor obținute la examenele de fine de an cuprinde o serie de fapte pozitive. Există desigur încă destule dificultăți și lipsuri care se cer remediate. Pentru aceasta e necesar ca ele să fie semnalate și privite mai îndeaproape, căci, dacă există unele școli în centre mari (Liceul mixt maghiar din București sau liceele din Cluj), unde s-au realizat însemnate progrese, rămân foarte numeroase școli, mai ales cele din provincie, unde studiul limbii române în școlile maghiare nu e privit cu toată seriozitatea. Se întâmplă în unele școli să nu se dea nici o atenție studiului limbii române. Elevii nu știu să vorbească deloc românește, totuși ei au note mari la acest obiect (Marghita, reg. Bihor). Fără îndoială că astfel de cazuri, credem izolate, trebuie să dispară cu desăvârșire.

Ce dificultăți și lipsuri sînt de semnalat din materialul cules la examenele de limba română? Înainte de toate, greutăți însemnate pune pronunțarea corectă, accentul și acordul în limba română. Printr-o muncă asiduă, prin repetiții sistematice și mai ales prin exemplul personal al învățătorului, care înainte de toate trebuie să stăpînească bine limba română, se poate asigura un progres continuu în învățarea limbii române și în însușirea celor mai dificile probleme de gramatică. Dovadă e faptul că elevii școlii maghiare din capitală vorbesc foarte bine românește, pronunță corect și construiesc just frazele românești. Progrese bune au făcut și Liceul de băieți maghiar din Cluj, și, desigur, elevii multor școli unde cadrele didactice muncesc cu zel și devotament pentru formarea tinerelor cadre care ies de pe băncile școlii.

Deși teoretic se cunosc o mulțime de reguli gramaticale, aplicarea lor se face mai anevoios. Îndeosebi problema accentului constituie o dificultate serioasă, deoarece în românește accentul e mobil, iar în maghiară cade totdeauna pe prima silabă. De asemenea pronunțarea lui *ă*, *î* — inexistente în maghiară — e adesea deformată de către elevii maghiari. Manualele și mai ales munca în clasă cu elevii trebuie să acorde mai multă atenție tratării sunetelor specifice limbii române.

Frecvente sînt greșelile de morfologie și sintaxă mai ales la capitolele de gramatică care se deosebesc esențial de respectivele capitole maghiare sau nu există în limba maghiară. Genul substantivelor e o problemă nouă pentru elevii maghiari. În scris și în povestiri, la examene, s-a putut observa că ei spun: *un babă, o rezultat*, că fac greșit acordul între adjectiv și substantiv sau nu-l fac deloc: *cărți frumos, elevi numeroase* etc., desigur pentru că nu s-au tratat îndeajuns aceste probleme în clasă. Nu mai vorbim de pronumele personal, în

special de formele lui scurte și de articolul adjectival, unde adesea greșesc și elevii români.

Folosirea timpurilor verbale implică dificultăți și se fac aici numeroase greșeli, tot pentru că nu s-au subliniat îndeajuns diferențele ce există între limba română și limba maghiară. De aceea elevii confundă între ele formele de perfect simplu, perfect compus și mai mult ca perfect, inexistente în limba maghiară care nu cunoaște decât un singur perfect); de aceea, între *făcu*, *făcuse*, *făcea*, *făcut*, adesea nu se face nicio deosebire (în maghiară le corespunde perfectul *csinált*). La conjugarea reflexivă elevii se deprind greu să folosească corect pronumele în acuzativ sau în dativ. Ei omit uneori pronumele reflexiv și îl plasează greșit. Profesorul trebuie să fie foarte atent aici pentru să-i deprinde să construiască corect; exemplul bun trebuie să pornească de la profesor, care nu trebuie să încurajeze o exprimare greșită de felul acesteia: *Nu se există să fie așa* (Liceul mixt maghiar, București).

Capitolul prepozițiilor e superficial tratat în programă și în manual. Folosirea corectă a prepozițiilor implică serioase dificultăți tocmai pentru că e o parte de orbire intraductibilă, care intră însă în variate construcții sintactice, constituind un specific al limbii noastre. Într-o singură oră, cât prevede programa, nu se poate preda elevilor folosirea prepozițiilor (care nu există în limba maghiară), a conjuncțiilor și interjecțiilor. Trătind în acest fel problema, nu e de mirare că elevii substituie adesea o prepoziție alteia, fiindcă nu sînt lămuriți asupra rolului ei sintactic: *jos la stradă*; *a luptat pe turci*; *a mers în Cluj*.

Sintaxa, ca un capitol complicat și vast al gramaticii, cere eforturi susținute pentru a o înțelege bine și a o folosi corect în vorbire și în scris. Pe bază de analogie și de scoatere în evidență a diferențelor dintre cele două limbi, se pot profunde cu folos capitolele cele mai dificile de sintaxă a limbii române. Așa, de pildă, unăoară, complementul (în limba maghiară sînt vreo 13 feluri, pe cînd în limba română doar 7, după gramaticile existente pînă acum), atributul substantival necunoscut în limba maghiară), fac pe elev să comită numeroase greșeli: *lingură lemn* (*fakanál*) în loc de *lingură de lemn* etc.

Cadrele didactice cărora le revine sarcina de a preda limba română în școlile minorităților naționale trebuie să-și intensifice munca și să obțină rezultate practice tot mai bune, avînd în vedere importanța cunoașterii limbii române pentru viața politică, socială și culturală a patriei noastre, pentru ridicarea continuă a nivelului ideologic și profesional al elevilor de toate gradele. Cultivarea limbii române literare, lupta împotriva greșelilor frecvente la elevii de naționalitate maghiară, eliminarea lipsurilor și învingerea tuturor dificultăților care stau în calea învățării temeinice a limbii române sînt sarcini colective, dar în același timp și sarcini de onoare, individuale, ale fiecărui dascăl de limba română. E regretabil că la examene, atît la Cluj cît și la București, s-a putut observa

prea puțină preocupare de a studia temeinic problemele limbii literare. E drept că elevii știu să povestească amănunte despre viața, opera, conținutul unui fragment ales dintr-un scriitor. Prea puțin însă se insistă asupra particularităților de limbă, a contribuției scriitorului la îmbogățirea limbii vorbite. Analiză stilistică e complet neglijată, încât elevii nu pot sezisa frumusețile imaginilor poetice, expresivitatea unor construcții alese cu grijă de către un artist al cuvântului. Vocabularul elevilor și modul lor de a construi frazele rămân mereu sărace; ei repetă adesea anumite formule stereotipe, învățate după notițele luate în școală, fapt care prejudiciază în chip serios însușirea bogată a formelor de limbă așa cum ni le oferă paginile de antologie din clasicii noștri. Simplificând și schematizând opera, viața și creația scriitorilor noștri, noi nu facem decât să eliminăm o parte esențială a operelor: modelul corect de limbă.

După cum reiese din constatările făcute, trebuie să se acorde o atenție și mai mare studierii limbii române în școlile minorităților naționale, rolul organizării, al controlului și al stimulării acestei activități revenindu-i în primul rând ministerului respectiv prin secțiile de învățământ ale sfaturilor populare.

Trebuie să se obțină ca învățătorii și profesorii în munca cu elevii în clasă să acorde cea mai mare atenție *studiului comparativ* al limbilor, aspectelor specifice limbii române, problemelor de vocabular, în special *fondului principal de cuvinte și gramaticii*. Trebuie părăsită cu desăvârșire metoda retrogradă a memorizării mecanice, fără a înțelege pe deplin textul respectiv; teoria stearpă, definițiile vagi, comoditatea în predare sînt resturi vătămătoare ale concepției și practicii burgheze, care n-au ce căuta în școala nouă, pusă în slujba poporului muncitor. Elevul trebuie îndrumat, stimulat și controlat în studiul său pentru ca să capete cunoștințe temeinice de limbă.

(Articol redactat pe baza materialului cules de pe teren de Colectivele Institutelor de lingvistică)